

De bevoegdheid van de rechter

Over internationale, absolute, sectorale en relatieve bevoegdheid

A.L.H. Ernes* en A.W. Jongbloed**

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt de (internationale, absolute, sectorale en relatieve) bevoegdheid van de rechter aan de orde. Allereerst wordt stilgestaan bij de internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter: wanneer dient een zaak door de Nederlandse en niet door een buitenlandse rechter te worden behandeld. Als de Nederlandse rechter kennis kan nemen van de zaak, rijst de vraag naar de absolute, sectorale en de relatieve bevoegdheid. Dat in eerste instantie de rechtbank bevoegd is, zal geen verwondering wekken, nu blijkens art. 42 Wet RO de rechtbank in eerste aanleg kennis neemt van civielrechtelijke geschillen en de kantongerechten in 2002 in de rechtbanken zijn opgegaan als sector kanton.¹ Daarbij moet echter worden gezien in welke gevallen de vordering bij de kantonrechter aanhangig moet worden gemaakt, omdat in dat geval geen verplichte procesvertegenwoordiging geldt en specifieke (beschermings)regels gelden. Vervolgens moet worden gezien in welke plaats de zaak aanhangig moet worden gemaakt. Ook wordt

---

* Prof. mr. A.L.H. Ernes is bijzonder hoogleraar dogmatiek civiel en handelsrecht aan de Open Universiteit (JPR leerstoel). Tevens is zij raadsheer-plaatsvervanger in het Hof Arnhem en redactielid van het *Tijdschrift voor de ProcesPraktijk*.

** Prof. mr. A.W. Jongbloed is o.a. hoogleraar executie- en beslagrecht bij het Molengraaff Instituut voor privaatrecht aan de Universiteit Utrecht, raadsheer-plaatsvervanger in de gerechtshoven te Amsterdam en Arnhem-Leeuwarden en hoofdredacteur van het *Tijdschrift voor de ProcesPraktijk*.

1 Inmiddels heeft de wetgever art. 47 RO gewijzigd waardoor geen specifieke sector kanton meer hoeft te bestaan binnen de rechtbank, maar de benaming kantonrechter is wel gehandhaafd. Veel rechtbanken kennen thans een sector privaatrecht en daarin een team kanton. De bepaling luidt thans als volgt:

1. Het bestuur vormt voor het behandelen en beslissen van kantonzaken enkelvoudige kamers en bepaalt de bezetting daarvan.
2. Degene die zitting heeft in de enkelvoudige kamer draagt de titel van kantonrechter dan wel kantonrechter-plaatsvervanger.

ingegaan op misslagen uit de praktijk: wat gebeurt er als de procedure voor de verkeerde rechter aanhangig is gemaakt?²

3.2 Internationale rechtsmacht

Wie een teksteditie van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering opslaat, wacht mogelijk een verrassing: niet langer begint dit wetboek in art. 1 met de frase dat iedere rechtsingang aanvangt door middel van een dagvaarding. Bewust heeft de wetgever de internationale rechtsmacht als eerste afdeling in Titel 1 van Boek 1 geplaatst.³ Dit past in het streven om in Boek 1 in Titel 1 de algemene bepalingen onder te brengen die voor *alle* procedures gelden: onafhankelijk van de fase (in eerste aanleg, in hoger beroep of cassatie) en onafhankelijk van de wijze van rechtsingang (dagvaarding of verzoekschrift). Bovendien wordt op deze wijze al snel duidelijk of het wetboek al dan niet van toepassing is. Dat het systematisch juist is om de (internationale) rechtsmacht van de Nederlandse rechter op deze plaats te regelen, zal weinig tegenspraak ondervinden.

Onder het tot 2002 geldende recht moest gekeken worden in art. 126 (dagvaardingsprocedure),⁴ art. 429c (verzoekschriftprocedure) en 814 (rechtsmacht in scheidingszaken), terwijl daarnaast ook de jurisprudentie in de beschouwingen moest worden betrokken. Na HR 24 december 1915, *NJ* 1916, 417, gold dat de rechtsmacht voortvloeide uit de interne regels van relatieve bevoegdheid. 'Distributie bepaalt attributie' was een veelgehoord adagium. Dit wilde zeggen dat de verdeling van relatieve bevoegdheid de toekenning van rechtsmacht aan de Nederlandse rechter zou betekenen. Anderzijds relativeerden de uitspraken 'Piscator' en 'Harvest Trader'⁵ die eerdere rechtspraak. Bovendien moest rekening worden gehouden met enkele specifieke wettelijke regels, zoals art. 429c lid 15: de forum-non-conveniensregel bij verzoekschriftprocedures.

Deze lappendeken kon ontstaan omdat bij de totstandkoming van het wetboek in 1838 rechtsmacht geen of een nauwelijks voorkomend probleem was en daarvoor geen specifieke bepalingen noodzakelijk werden geacht, terwijl later (door onder andere intensievere handel en toerisme) de nodige

2 Zie over dit onderwerp onder andere: W. Hugenholtz/W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van het Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, drieëntwintigste druk, Dordrecht: Convooy Uitgevers 2012, nr. 35 e.v. op p. 42 e.v.; A.I.M. van Mierlo/J.H. van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg*, tweede druk, Deventer: Kluwer 2011, p. 35-44; H.J. Snijders e.a., *Het Nederlands burgerlijk procesrecht*, vijfde druk, Deventer: Kluwer 2011, nr. 71 e.v. op p. 93 e.v. en P.A. Stein/A.S. Rueb, *Compendium Burgerlijk procesrecht*, negentiende druk, Deventer: Kluwer 2013, p. 54 e.v.

3 Vgl. P. Vlas/F. Ibili, *WPNR* 2003/6527, p. 310-319. Zie ook *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 77-121.

4 En voor kantongerechtsprocedures in art. 98 oud Rv, dat van art. 126 oud Rv afwijkende bepalingen inhield voor huur-, pacht-, arbeids- en consumentenzaken.

5 HR 1 februari 1985, *NJ* 1985, 698 en HR 28 oktober 1988, *NJ* 1989, 765.

grensoverschrijdende problemen ontstonden zodat een regeling noodzakelijk werd.

Overziet men de laatste 55 jaar, dan is van groot belang dat aan het eind van de jaren vijftig van de vorige eeuw de Europese Gemeenschappen (EGKS, EEG en Euratom) werden opgericht. Uitgangspunt was dat binnen de lidstaten sprake zou zijn van een vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal. In 1968 werd een stap verder gezet en werd door het EEX⁶ de weg geopend naar een vrij verkeer van vonnissen in de oorspronkelijke zes EG-lidstaten. Hierna volgden bij de uitbreiding van de Gemeenschap aanpassingsverdragen zodat ook de toetredende staten partij werden en werd in 1988 in Lugano het EVEX (of Verdrag van Lugano) gesloten tussen de EG-lidstaten en de lidstaten van de Europese Vrijhandels Associatie.⁷ Dit laatste verdrag wordt ook wel Parallelverdrag genoemd omdat het vrijwel identiek is aan het EEX, behoudens voor zover het betreft de uitleg door het Hof in Luxemburg. De twee laatste stappen in deze ontwikkeling vormen de zogeheten Brussel IIbis-verordening⁸ en de EEX-vo⁹ die gelden vanaf respectievelijk 1 maart 2005 en 1 maart 2002. Ook van invloed is geweest het in Genève totstandgekomen CMR-verdrag uit 1956: het Verdrag betreffende de overeenkomst tot internationaal vervoer van goederen over de weg.

Het moge duidelijk zijn dat als geen verdragen gelden, elke staat in beginsel vrij is de rechtsmacht van de rechter in civiele zaken naar eigen

6 Het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (*Trb.* 1969, 101); ook wel aangeduid als het EG Executie- en Jurisdictieverdrag. Zie meer in het algemeen: R.Ch. Verschuur, *Vrij verkeer van vonnissen* (diss. UU 1995).

7 Het betreft Noorwegen, IJsland en Zwitserland. Inmiddels geldt vanaf 1 januari 2010 een nieuwe versie. Vgl. *PbEU* 21 december 2007, L339/3.

8 Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van de Europese Unie van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, *PbEG* 2003, L 338, p. 1-29. Deze verordening vervangt de zogeheten Brussel II-verordening: Verordening (EG) nr. 1347/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid voor gemeenschappelijke kinderen (*PbEG*, L 160 van 30 juni 2000, p. 19-29). Zie over Brussel II onder andere V. van den Eeckhout, *TCR* 2001, p. 25-31 en F.J.A. van der Velden, *WPNR* 2000/6421, p. 753-759 en over Brussel IIbis P. Vlas/F. Ibili, 'Echtscheiding en ouderlijke verantwoordelijkheid volgens de nieuwe EG-Verordening Brussel IIbis', *WPNR* 2005/6616, p. 163-271.

9 Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (*PbEG* L12 van 16 januari 2001, p. 1-23). Hoewel de meeste verordeningen op het gebied van justitie niet voor Denemarken gelden (omdat Denemarken een voorbehoud heeft gemaakt), is vanaf 1 juli 2007 dit wel het geval met deze Verordening en de Betekeningsverordening. Vgl. de Overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en het Koninkrijk Denemarken betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *PbEU* L299. Vanaf 10 januari 2015 geldt de Brussel Ibis-verordening: Verordening 1215/2002, *PbEU* 2002, L351.

inzicht te regelen. Hieruit laat zich verklaren dat de wetgever ervoor heeft gekozen in art. 1 Rv te bepalen 'Onverminderd het omtrent rechtsmacht in verdragen en EG-verordeningen bepaalde wordt de rechtsmacht van de Nederlandse rechter beheerst door de volgende bepalingen.'¹⁰ Daarmee wordt een waarschuwing gegeven, die in feite al uit art. 94 Gw (verdragen gaan boven wetten) voortvloeit, en wordt voorkomen dat misverstanden rijzen.

Anderzijds dient de Nederlandse wetgever de rechterlijke bevoegdheid niet dusdanig te regelen dat een geheel andere regeling wordt getroffen dan in de ons omringende landen. Daaruit laat zich verklaren dat vaak met (meer dan) een schuin oog is gekeken naar het EEX; ook al omdat geen al te groot onderscheid tussen wel en niet EEX-zaken moet worden aangebracht.¹¹ Zo is het recht van overdaging, dat in art. 126 lid 3 oud Rv was neergelegd, geschrapt; art. 3 EEX sloot dat al uit voor de onder het EEX vallende zaken, terwijl ook de forum-non-conveniens-regel¹² van art. 429c lid 15 oud Rv als exorbitant werd gezien. Baseert de rechter zijn rechtsmacht op een dergelijke exorbitante bevoegdheid, dan staat dit veelal in de weg aan erkenning en of tenuitvoerlegging van de uitspraak in het buitenland.

Het relativeren van de regel 'distributie schept attributie' betekent dat advocaten minder snel terecht kunnen bij de Nederlandse rechter, dat ook minder vaak Nederlands recht van toepassing zal worden geacht en dat vaak in internationale regelingen moet worden onderzocht hoe de rechtsmacht van de rechter is geregeld.

In art. 2-5 Rv geeft de wetgever allereerst de hoofdregel voor de rechtsmacht van de Nederlandse rechter in dagvaardingszaken, verzoekschrift-procedures en (echt)scheidingsprocedures.

Daarbij wordt aangesloten bij een woon- of verblijfplaats in Nederland van gedaagde respectievelijk verzoeker, dan wel bij een andere omstandigheid die verbondenheid met de Nederlandse rechtssfeer schept: het huwelijk is bijvoorbeeld in Nederland gesloten of het kind verblijft in Nederland. Het begrip 'woonplaats' moet worden opgevat in de zin van art. 1:10 BW, het begrip 'gewone verblijfplaats' impliceert een zekere duurzaamheid en is te zien als de maatschappelijke woonplaats. Bedoeld is uit te sluiten dat bijvoorbeeld een buitenlandse vakantieganger (die slechts een beperkte periode in Nederland verblijft) op grond van deze bepaling in een procedure

10 Dit betekent dat als zich een geschil voordoet over een door een Nederlander van een Duitser gehuurd zomershuisje in Italië het EEX van toepassing is en art. 16 sub 1a EEX resp. 22 sub 1, eerste volzin, EEX-vo de rechterlijke bevoegdheid regelt.

11 Vgl. *Kamerstukken II 1999/2000*, 26 855, nr. 5, p. 18 (NV) (ad art. 6/1.1.5). Zie ook art. 4 Rv: voor echtscheidingen waarop de Brussel IIbis-verordening niet direct van toepassing is, wordt die via een omweg toch van toepassing verklaard, zodat een belangrijke mate van uniformiteit op dit gebied wordt bereikt.

12 Dit hield in dat de rechter, hoewel formeel rechtsmacht bestond, mocht toetsen of voldoende aanknopng met de rechtssfeer van Nederland bestond en zich, bij een negatieve uitkomst, onbevoegd mocht verklaren.

voor de Nederlandse rechter wordt betrokken. Voor scheidingsverzoekschriftprocedures met een internationaal tintje wordt ter wille van de eenvormigheid zo veel mogelijk aangesloten bij de Brussel II(bis)-verordening.¹³ Naar het oordeel van de wetgever mag het geen verschil maken of er sprake is van echtscheiding dan wel ontbinding van een geregistreerd partnerschap.

Daarna worden in art. 6 Rv extra bevoegdheden gecreëerd voor zaken betreffende verbintenissen uit overeenkomst, een individuele arbeidsovereenkomst, een consumentenovereenkomst, verbintenissen uit onrechtmatige daad, zakelijke rechten op en verhuur van in Nederland gelegen onroerende zaken, nalatenschappen, de geldigheid, nietigheid of ontbinding van in Nederland gevestigde vennootschappen of rechtspersonen alsook een in Nederland uitgesproken faillissement. Wie een vergelijking maakt met art. 5 EEX vindt belangrijke punten van gelijkenis en dat is niet verwonderlijk: de Nederlandse wetgever heeft zich door die bepaling laten inspireren.¹⁴

Bij de Veegwet is een nieuw art. 6a Rv toegevoegd.¹⁵ Doel is de rechtsmachtbepalingen bij verbintenissen uit overeenkomst (zie art. 6 sub *a* Rv) aan te passen aan art. 5 sub 1 EEX-verordening. Laatstgenoemde bepaling geeft voor de koop en verkoop van roerende zaken een invulling aan het reeds onder het EEX-Verdrag bestaande criterium van de plaats van uitvoering (vgl. art. 5 sub 1 EEX-Verdrag).¹⁶

Aan art. 6 EEX ontleend is art. 7 Rv, dat een voorbeeld van een doelmatige, proceseconomische bepaling is. Lid 1 betreft de rechtsmacht van de Nederlandse rechter in dagvaardingszaken indien er sprake is van meer gedaagden: als er rechtsmacht bestaat jegens een van de gedaagden geldt dat ook voor de andere gedaagden. Voor verzoekschriftprocedures hoeft geen regeling te worden getroffen, omdat art. 3 sub *a* Rv al een basis biedt. Lid 2 is het 'forum connexitatis' en houdt voor dagvaardingsprocedures in dat als de Nederlandse rechter rechtsmacht heeft, dit ook geldt voor vorderingen in reconventie c.q. vorderingen tot vrijwaring, voeging of

13 In het kader van de op 15 oktober 2005 ingevoerde Veegwet; vgl. *Stb.* 2005, 455 jo. 484, heeft de wetgever enkele wijzigingen aangebracht die het gevolg zijn van de invoering van de EEX-vo per 1 maart 2002.

14 In het kader van de Veegwet, zie de vorige noot, heeft de wetgever enkele wijzigingen aangebracht die het gevolg zijn van de invoering van de EEX-vo per 1 maart 2002.

15 'Voor de toepassing van artikel 6, onderdeel a, is, tenzij anders is overeengekomen, de plaats van uitvoering in Nederland gelegen:
a. voor de koop en verkoop van roerende zaken, indien de zaken volgens de overeenkomst in Nederland geleverd werden of geleverd hadden moeten worden;
b. voor de verstrekking van diensten, indien de diensten volgens de overeenkomst in Nederland verstrekt werden of verstrekt hadden moeten worden.'

16 Vgl. wetsvoorstel 28 863, *Kamerstukken II* 2002/03, nr. 3. MvT, p. 5. Wet van 8 september 2005 tot aanpassing van enkele onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten in verband met het nieuwe procesrecht, *Stb.* 2005, 455.

tussenkomst, tenzij tussen deze vorderingen en de oorspronkelijke vordering onvoldoende samenhang bestaat.

Hiervoor werden de arresten 'Piscator' en 'Harvest Trader'¹⁷ al genoemd. In art. 8 Rv zijn beide uitspraken gecodificeerd in respectievelijk de leden 1 en 2. Enerzijds (het liberale lid 1) heeft de Nederlandse rechter rechtsmacht indien partijen met betrekking tot een bepaalde rechtsbetrekking die tot hun vrije bepaling staat, bij overeenkomst een Nederlandse rechter of de Nederlandse rechter hebben aangewezen voor de kennisneming van geschillen welke naar aanleiding van die rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan, tenzij daarvoor geen redelijk belang aanwezig is, terwijl anderzijds (lid 2) de Nederlandse rechter geen rechtsmacht heeft indien partijen met betrekking tot een bepaalde rechtsbetrekking die tot hun vrije bepaling staat, bij overeenkomst een rechter of de rechter van een vreemde staat bij uitsluiting hebben aangewezen voor de kennisneming van geschillen welke naar aanleiding van die rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan. Overigens moet worden bedacht dat als de forumkeuze geen exclusieve bevoegdheid verleent aan de buitenlandse rechter de Nederlandse rechter rechtsmacht behoudt en dat de vraag of de forumkeuze al dan niet exclusief is, door de Nederlandse rechter moet worden geïnterpreteerd. Voor het overige heeft de wetgever zich bij de leden 3-4 laten leiden door de art. 23 leden 4 en 5, en 21 sub 1 EEX-vo en voor de leden 5 en 6 door art. 1021 en 1053 Rv.¹⁸

Met het opnemen van art. 9 Rv is een vangnet geschapen: als er sprake is van een stilzwijgende forumkeuze (sub *a*), een gerechtelijke procedure buiten Nederland onmogelijk blijkt (sub *b*) dan wel er voldoende aanknopingspunten met de Nederlandse rechtssfeer bestaan en het onaanvaardbaar is van de eiser te vergen dat hij de zaak aan het oordeel van een rechter van een vreemde staat onderwerpt (sub *c*). De onder sub *a* genoemde mogelijkheid is een nuttige aanvulling op de uitdrukkelijke forumkeuze. In een niet onbelangrijk aantal procedures bekommeren partijen zich niet (althans lijken zij zich niet te bekommeren) om de vraag of de Nederlandse rechter bevoegd is: zij procederen 'gewoon' voor de Nederlandse rechter. Het gaat dan niet aan dat die rechter zich in allerlei bochten moet wringen om zijn bevoegdheid (of mogelijk ook niet) te doen vaststellen. De gevallen bedoeld in sub *b* en *c* zijn samen te vatten onder de norm 'forum necessitatis'.¹⁹ Dat een partij geen toegang tot de rechter kan verkrijgen zal zich kunnen voordoen op grond van oorlogen en natuurrampen, maar het moge duidelijk zijn dat hier niet snel sprake van zal zijn. Interessant wordt hoe de rechter in de toekomst het bedoelde sub *c* zal uitleggen. Niet alleen moet de zaak voldoende met de Nederlandse rechtssfeer zijn verbonden, ook volgt

17 HR 1 februari 1985, NJ 1985, 698 en HR 28 oktober 1988, NJ 1989, 765.

18 Bij de Veegwet is art. 8 lid 3 Rv aangepast aan art. 23 EEX-vo.

19 Vgl. L. Strikwerda, 'Het forum necessitatis in verzoekschriftprocedures', in: R.J.C. Flach e.a. (red.), *Amice* (Rutgers-bundel), Kluwer Deventer 2005, p. 329-335.

uit het gebruik van de termen 'onaanvaardbaar' en 'vergen' dat restrictieve interpretatie de norm is. Maar het laat zich denken dat er gevallen zullen zijn waarin van een partij met een inkomen net boven de toevoegingsgrens niet kan worden geveerd een procedure in bijvoorbeeld de Verenigde Staten (een land waar procederen bijna goud kost) aanhangig te maken.²⁰ Dat ook hier art. 3 voor verzoekschriftprocedures voldoende soelaas biedt behoeft geen herhaling, zodat nog slechts naar art. 24 EEX-vo als inspiratiebron behoeft te worden verwezen.

Tot slot zij er nog op gewezen dat in de art. 10-14 Rv regels zijn getroffen voor achtereenvolgens het vreemdelingenbeslag als bedoeld in art. 767 Rv, de wijze waarop in de procedure een beroep op het rechtsmachtverweer moet worden gedaan, litispendingie (vgl. art. 27 en 28 EEX-vo), bewarende en conservatoire maatregelen (vgl. art. 31 EEX-vo) en het continentaal plat.

Het moge duidelijk zijn: als de Nederlandse rechter geen aanknopingspunt vindt in de art. 2 e.v. Rv, zal hij zich onbevoegd verklaren. Een verplichting de zaak naar de wel bevoegde rechter door te geleiden bestaat niet.

3.3 Absolute competentie

De kwestie van de absolute competentie van de rechter betreft de vraag aan welk type rechterlijk college men zijn zaak dient voor te leggen: is de rechtbank, het gerechtshof of de Hoge Raad bevoegd?

Zaken in eerste aanleg dienen in beginsel aan de rechtbank te worden voorgelegd. In art. 42 Wet RO wordt duidelijk uitgesproken: 'De rechtbanken nemen in eerste aanleg kennis van alle burgerlijke zaken, behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen.'²¹ Sinds begin 2013 zijn er nog slechts elf arrondissementen.²² Enkele uitzonderingen op dit uitgangspunt zijn hier te noemen. Zo bepaalt art. 6:241 BW dat het Hof Den Haag bevoegd is indien een belangenorganisatie een vordering instelt om bepaalde bedingen in algemene voorwaarden onredelijk bezwarend te laten verklaren. Ingevolge art. 1013 lid 3 Rv is het Hof Amsterdam bij uitsluiting bevoegd

---

20 Weliswaar moet de rechter de bepaling restrictief interpreteren om te voorkomen dat de sluisen van het oude art. 126 lid 3 (overdaging) weer worden geopend en er sprake zal zijn van een forum actoris, maar de rechter zal de bepaling autonoom interpreteren. Vgl. *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 117 en P. Vlas/F. Ibili, *WPNR* 2003/6527, p. 319.

21 Daarbij moet met name worden gedacht aan art. 62 (prorogatie), art. 66 (Ondernemingskamer Hof Amsterdam), art. 69 (Pachtkamer Hof Arnhem) en art. 70 (Kamer voor het kwekersrecht Hof Den Haag) Wet RO voor de gerechtshoven en art. 77 (jurisdictiegeschillen) Wet RO voor de Hoge Raad.

22 Vgl. D.J. Hesemans, 'De Wet herziening gerechtelijke kaart', *AAe* 2013, p. 860-866.

kennis te nemen van een verzoek inzake collectieve afwikkeling van massaschade. Ook kan nog gewezen worden op art. 66 Wet RO waar de Ondernemingskamer van het Hof Amsterdam belast wordt kennis te nemen van bepaalde ondernemingsrechtelijke geschillen.

De vier gerechtshoven fungeren in beginsel als hoger beroepsinstantie (art. 60 Wet RO). Art. 62 Wet RO maakt evenwel duidelijk dat partijen in eerste aanleg hun zaak aan het hof kunnen voorleggen indien zij zulks overeengekomen zijn en de zaak ter vrije bepaling van partijen staat.

De Hoge Raad treedt op als cassatierechter. Men kan cassatieberoep instellen tegen alle uitspraken die in hoogste ressort gewezen zijn. Dit betekent tegen in appel door het hof gewezen arresten en beschikkingen alsmede tegen in eerste aanleg gewezen, niet appellabele vonnissen en beschikkingen (art. 78 lid 1 jo. 80 lid 1 Wet RO).

Tot slot zij de aandacht gevestigd op art. 72 Rv:²³ indien een zaak niet behoort tot de absolute bevoegdheid van de rechter, verklaart deze zich, zo nodig ambtshalve, onbevoegd. Dit betekent dat de rechter zijn absolute bevoegdheid zelfstandig dient te onderzoeken. Dit hangt samen met het feit dat de absolute competentie – behalve geringe uitzonderingen²⁴ – van openbare orde is. Art. 73 Rv bepaalt verder dat ingeval een andere gewone rechter wel bevoegd is de rechter de zaak naar deze rechter verwijst.²⁵ Blijkens art. 6:240 BW kan een belangenorganisatie een vordering instellen dat bepaalde bedingen in algemene voorwaarden onredelijk bezwarend zijn. Uit art. 6:241 BW blijkt dat het Hof Den Haag de bevoegde instantie is. Het is echter denkbaar dat ten onrechte een procedure tegen een in Zwolle gevestigde rechtspersoon die dergelijke onredelijk bezwarende bedingen in haar algemene voorwaarden heeft opgenomen bij de Rechtbank Overijssel, zittingsplaats Zwolle wordt gestart. In een dergelijk geval zal verwijzing naar het Haagse Hof volgen.

Tegen een uitspraak waarbij de rechter zich onbevoegd verklaart en de zaak verwijst naar een lagere rechter, kan – zo volgt uit art. 75 lid 1 Rv – binnen acht weken beroep in cassatie worden ingesteld. Geen rechtsmiddel staat echter open (lid 2) tegen een uitspraak waarbij de rechter zich onbevoegd verklaart en de zaak verwijst naar een hogere rechter. Het onderscheid is voor een deel te verklaren aan de hand van art. 76 Rv: indien de rechter in hoger beroep een uitspraak van een lagere rechter, waarbij deze zich onbevoegd had verklaard, vernietigt, verwijst de rechter de zaak naar

23 Zie *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 231-232.

24 Zoals het genoemde art. 96 Rv, betreffende een specifieke keuze voor een kantonrechter, of de prorogatie van rechtsmacht in art. 62 Wet RO door de zaak direct aan het gerechtshof voor te leggen.

25 Onderhavige bepaling is gebaseerd op het eerste gedeelte van art. 157a lid 1 oud Rv. Zie *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 232. In dit kader kan verder nog worden opgemerkt dat de voorzieningenrechter van de rechtbank in kort geding geen gewone rechter is in de zin van art. 73 Rv. Zie Hof 's-Hertogenbosch 20 juni 2002, *JBP* 2003, 12.

deze lagere rechter om op de hoofdzaak te worden beslist, tenzij partijen verklaren te verlangen dat de rechter in beroep de zaak aan zich houdt. Daarmee wordt bereikt dat partijen niet van een instantie worden 'berooft' als zij dat niet willen. Dat in art. 75 lid 1 wel de mogelijkheid van cassatie wordt geopend, heeft ermee te maken dat als bijvoorbeeld voor de Ondernemingskamer van het Hof Amsterdam een procedure aanhangig zou worden gemaakt en die kamer zou oordelen dat de sector kanton van een rechtbank bevoegd zou zijn, de in het 'ongelijk' gestelde partij de mogelijkheid moet hebben om een dergelijk 'jurisdictionsgeschil' op korte termijn door de Hoge Raad te laten beslechten.

3.4 Sectorale competentie

Zoals al vermeld, is blijkens art. 42 Wet RO uitgangspunt van de wetgever geweest dat gerechtelijke procedures in eerste instantie worden gevoerd voor de rechtbank. Behalve een strafsector en een bestuursrechtelijke sector (die bijvoorbeeld ook belastingprocedures omvat) kende de rechtbank tot voor kort een sector civiel (ook wel aangeduid als 'handel') en een sector kanton. Inmiddels is de verplichting aparte sectoren te hebben vervallen. In art. 47 e.v. RO geeft de wetgever aan dat het bestuur van de rechtbank kamers vormt. De meeste rechtbanken kennen thans de sectoren privaatrecht en publiekrecht (waarvan o.a. het strafrecht deel uitmaakt). De sector privaatrecht kent diverse teams die bijvoorbeeld worden aangeduid als 'team handel', 'team kanton' en 'team personen- en familierecht'. Als over de sector 'kanton' wordt gesproken of geschreven, wordt bedoeld de kantonrechter die oordeelt over geldvorderingen van maximaal € 25 000, in arbeidszaken, in huurzaken, enz. (vgl. art. 93 Rv). Waar de wet voor de dagvaardingsprocedure algemene regels geeft in art. 93 e.v. Rv, geldt voor de verzoekschriftprocedure dat nu een algemene, met art. 93 lid 1 sub c Rv overeenstemmende bepaling ontbreekt de kantonrechter slechts bevoegd is als de wetgever deze met name noemt.

Het begrip 'kantonzaak' wordt – zoals hierboven al is gezegd – ingevuld in art. 93 Rv. Daar is vermeld dat door de kantonrechter worden behandeld en beslist:

- a. zaken betreffende vorderingen met een bedrag van ten hoogste € 25 000,²⁶ de tot aan de dag van dagvaarding verschenen rente daarbij inbegrepen, tenzij de rechtstitel dat bedrag te boven gaat en die rechtstitel wordt betwist;
- b. zaken betreffende vorderingen van onbepaalde waarde, indien er duidelijke aanwijzingen bestaan dat de vordering geen hogere waarde vertegenwoordigt dan € 25 000;

---

26 De Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie (kamerstuk 32 021) is op 1 juli 2011 in werking getreden.

- c. zaken betreffende een arbeidsovereenkomst, een collectieve arbeidsovereenkomst, algemeen verbindend verklaarde bepalingen van een collectieve arbeidsovereenkomst, een VUT-overeenkomst als bedoeld in de Wet kaderregeling VUT overheidspersoneel, een consumentenkredietovereenkomst met een krediet som van ten hoogste € 40 000²⁷ of een agentuur-, huur-, huurkoop- of consumentenkoopovereenkomst, ongeacht het beloop of de waarde van de vordering;
- d. andere zaken ten aanzien waarvan de wet dit bepaalt.

Hetgeen is opgenomen onder sub *a* stemt overeen met het vervallen art. 38 oud Wet RO, waarbij de zinsnede ‘de tot aan de dag van dagvaarding verschenen rente daarbij inbegrepen’ is toegevoegd als codificatie van HR 7 januari 1926, *NJ* 1926, 297.²⁸ Ook het sub *b* opgenomen codificeert een uitspraak van de Hoge Raad van bijna negentig jaar geleden, namelijk HR 29 oktober 1925, *NJ* 1925, 1270. In het nu als art. 93 sub *c* opgenomene herkent men globaal de inhoud van het oude art. 39 Wet RO en in deze bepaling zijn ook de oude art. 41 en 42 Wet RO (ontbinding en ontruiming in specifieke huurzaken) opgegaan. Wel moet worden opgemerkt dat ook de huur en verhuur van roerende zaken onder de bevoegdheid van de sector kanton is gebracht, zodat de kantonrechters ook kennis nemen van geschillen betreffende lease-overeenkomsten.

Hetgeen is opgenomen onder d. ‘andere zaken ten aanzien waarvan de wet dit bepaalt’ is een restbepaling.

Waar het huidige art. 96 de pendant is van het oude art. 43 Wet RO betreffende de vrijwillige rechtsmacht (waarbij geldt dat niet langer hoeft te worden gekozen voor een kantonrechter uit het arrondissement, maar de keuze tot alle kantonrechters in Nederland open ligt),²⁹ houden art. 94 en 97 Rv efficiency bevorderende regels in. Art. 97 voor reconventionele vorderingen: die worden ook (in afwijking van de art. 93 tot en met 96) behandeld en beslist door de rechter die de zaak in conventie behandelt en beslist, voor zover de samenhang tussen de vorderingen zich tegen afzonderlijke behandeling verzet. Art. 94 spreekt uit dat indien een zaak meer vorderingen betreft en ten minste één daarvan een vordering is als bedoeld in art. 93 onder *c* of *d*, deze vorderingen alle door de kantonrechter worden behandeld en beslist, voor zover de samenhang tussen de vorderingen zich tegen afzonderlijke behandeling verzet. Het komt erop neer dat de aardvorderingen kunnen meebrengen dat geldvorderingen boven de € 25 000 door de kantonrechter worden beoordeeld als de samenhang tussen de vorderingen

²⁷ De zinsnede betreffende ‘een krediettransactie als bedoeld in de Wet op het consumentenkrediet’ is toegevoegd op grond van de Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie.

²⁸ Waarbij het geen verschil maakt of de rente verschuldigd is op grond van overeenkomst dan wel krachtens de wet. Vgl. HR 16 oktober 1987, *NJ* 1988, 1014.

²⁹ Zie uitvoerig over de procedure ex art. 43 oud Wet RO W.J.J. Wetzels, *PP* 1998, p. 13-15 en over het huidige art. 96 Rv W.J.J. Wetzels, *PP* 2005, p. 143/144.

zich tegen afzonderlijke behandeling verzet.³⁰ Duidelijk wordt dat het inhoudelijk belang dat samenhangende zaken gezamenlijk worden behandeld prevaleert boven het belang dat een zaak wordt behandeld overeenkomstig het in beginsel toepasselijke processuele regime. Een voorbeeld ter toelichting. Er wordt zowel de ontbinding van de arbeidsovereenkomst wegens een gewichtige reden (art. 7:685 BW) als terugbetaling van een uitgeleend bedrag van € 26 000 gevorderd. Staan beide vorderingen 'los' van elkaar en bestaat daartussen geen enkel verband, dan zal de (kanton)rechter waarbij de zaak is aangebracht de terugbetalingsvordering waarschijnlijk verwijzen. Maar werd de € 26 000 aan de werknemer uitgeleend opdat deze kon verhuizen (hoewel de vorige woning iets minder dan de indertijd door de bank verstrekte hypothecaire lening opbracht) en de nieuwe woning kon inrichten, terwijl werd afgesproken dat de werkgever na één jaar maandelijks € 400 zou inhouden in verband met terugbetaling, dan zal de rechter beide zaken mogelijk gevoegd behandelen.

Een andere hier te noemen bepaling vormde het op 1 januari 2011 vervallen art. 98 Rv: indien de kantonrechter in de gevallen, bedoeld in de art. 94, lid 2 tot en met 4,³¹ en 97, lid 1,³² van oordeel was dat de zaak ongeschikt was voor behandeling en beslissing door één rechter kon hij, de

30 Hoewel de intentie duidelijk is, is de bepaling in zekere zin ongelukkig geformuleerd. Velen menen dat door toevoeging van het woordje 'niet' de strekking duidelijker zou zijn: (...) de samenhang tussen de vorderingen zich niet tegen afzonderlijke behandeling verzet (...) Een voorbeeld ter verduidelijking. Iemand heeft van een golfvereniging een terrein in gebruik om daar lessen te geven. In geschil is of dit al dan niet als een huurovereenkomst moet worden gekwalificeerd. Door de onzekerheid welke ontstaat (mede doordat een juridische procedure wordt gevoerd) of na het volgen van lessen iemand lid kan worden van de betreffende golfvereniging loopt de belangstelling om golflessen te volgen sterk terug, waardoor de 'huurder' schade lijdt.

Een voorbeeld betreffende gesplitste afdoening biedt Ktr. Middelburg 13 januari 2003, *NJ* 2003, 369. Daar betrof het de vraag of de kantonrechter dan wel de sector civiel bevoegd was kennis te nemen van een vordering gegrond op de doorbraak van een aansprakelijkheidsbeperking. In dat geval was de vordering aanhangig gemaakt bij de sector kanton in verband met een kennelijk onredelijk ontslag. Omdat daarover al was beslist oordeelde de kantonrechter dat de vordering die resteerde los gezien kon worden van de arbeidsrechtelijke verhouding, zodat de sector civiel bevoegd werd geacht.

31 '2. Indien een zaak meer vorderingen betreft en tenminste één daarvan een vordering is als bedoeld in artikel 93 onder *c* of *d*, worden deze vorderingen alle door de kantonrechter behandeld en beslist, voor zover de samenhang tussen de vorderingen zich tegen afzonderlijke behandeling verzet.

3. In het geval van zaken in conventie en in reconventie, waarvan er tenminste één een vordering betreft als bedoeld in art. 93 onder *c* of *d*, is lid 2 van overeenkomstige toepassing.

4. In het geval van een hoofdzaak en een zaak in vrijwaring, waarvan er tenminste één een vordering betreft als bedoeld in art. 93 onder *c* of *d*, worden deze vorderingen alle door de kantonrechter behandeld en beslist.'

32 Buiten de gevallen als bedoeld in art. 94 lid 3 wordt een zaak in reconventie ook in afwijking van de art. 93 tot en met 96 behandeld en beslist door de rechter die de zaak in conventie behandelt en beslist, voor zover de samenhang tussen de vorderingen zich tegen afzonderlijke behandeling verzet.

zaak met toepassing van art. 15, lid 2, verwijzen naar een meervoudige kamer van een *andere* sector dan de sector kanton. In dat geval ontstond de verplichting om een advocaat in te schakelen, omdat de sector kanton geen verplichte procesvertegenwoordiging kent, maar de sectoren handelszaken c.q. personen- en familierecht c.q. civiel wel.³³

In de praktijk kunnen zich complicaties voordoen doordat ten onrechte de verkeerde sector wordt benaderd of doordat er sprake is van een eiswijziging. Hoe wordt een en ander opgelost? Het blijkt dat met name de per 1 januari 2002 ingevoerde achtste afdeling van Boek 1, Titel 1 Rv over de processuele wissels (art. 69 e.v. Rv) van belang is.

Uitgangspunt is dat de wet een soepel herstel van een gemaakte fout wil bieden waarbij de aanhangigheid van de zaak behouden blijft. Het komt erop neer dat als de zaak op de verkeerde verdieping van het rechtbankgebouw is afgeleverd (bij de kamer voor kantonzaken in plaats van de kamer civiel of omgekeerd), de rechtbankorganisatie er dan intern voor zorgt dat de zaak alsnog op de juiste verdieping terecht komt en dat partijen vervolgens op die juist verdieping (door de juiste kamer) worden ontvangen als zij verder procederen. Het gaat hier om art. 71 lid 1 (van kamer civiel naar kamer kanton) en lid 2 (van kamer kanton naar kamer civiel) en belangrijk is dat verwijzing zo nodig ambtshalve plaatsvindt. Anders dan onder het tot 2002 geldende recht wordt de bevoegdheid niet gegrond op de stellingen van eiser, maar moet de bevoegdheid beoordeeld worden aan de hand van de stellingen van beide partijen waarna de rechter (art. 71 lid 3) zich een voorlopig oordeel vormt. Als gedaagde verstek laat gaan, wordt de bevoegdheid uiteraard bepaald aan de hand van alleen de stellingen van eiser. Een en ander betekent dat als eiser een vordering uit onrechtmatige daad van € 50 000 aanhangig maakt bij de kamer voor kantonzaken, de zaak wordt doorverwezen.

Strikt genomen zou het het beste zijn om één rol te hebben waarbij pas na de conclusie van antwoord of het verweerschrift wordt beslist bij welke kamer de zaak aanhangig is. Dat is evenwel praktisch ongewenst. Niet alleen is het uit efficiencyoverwegingen wenselijk om de zaken al zo spoedig mogelijk te scheiden en dus te prefereren dat een zaak al direct bij de vermoedelijk juiste sector aanhangig wordt gemaakt. Ook is dat wenselijk in verband met de gevolgen die aan het onderscheid zijn verbonden, zoals het

---

33 De bepaling kon vervallen, omdat de wetgever in art. 71 Rv de woorden 'de kantonrechter' heeft vervangen door 'een kamer voor kantonzaken', en art. 47 lid 1 RO thans luidt: 'Het bestuur vormt voor het behandelen en beslissen van kantonzaken enkelvoudige en meervoudige kamers en bepaalt de bezetting daarvan', op grond waarvan in principiële zaken meervoudige afdoening mogelijk is. Zie over meervoudige en enkelvoudige rechtspraak: R. Baas, L. de Groot-van Leeuwen en M. Laemers, *Rechtspreken: samen of alleen; over meervoudige en enkelvoudige rechtspraak*, Raad voor de rechtspraak, Research Memoranda nummer 5/2010, jaargang 6, Den Haag: Sdu Uitgevers 2010.

al dan niet verplicht inschakelen van een advocaat en het heffen van vastrecht. Bovendien is bij het overgrote deel van de zaken op basis van de dagvaarding of het verzoekschrift overduidelijk naar welke sector zij moeten worden geleid en is slechts in een betrekkelijk gering aantal zaken twijfel of discussie mogelijk. Die twijfel of discussie speelt bijvoorbeeld als onduidelijk is of er sprake is van een huur- dan wel een bruikleenverhouding,³⁴ of er sprake is van een arbeidsovereenkomst of een overeenkomst van opdracht dan wel of er al dan niet sprake is van huurkoop. De Legioleaszaken vormen daarvan een fraai voorbeeld. De beslissing hoe de rechtsverhouding moet worden beoordeeld kan ook gevolgen hebben voor de relatieve bevoegdheid. We kunnen denken aan de extra of exclusieve bevoegdheid in arbeids- en huurzaken (art. 100, 103 en 264 Rv). Dat neemt niet weg dat bij de rechtbanken intensief wordt samengewerkt tussen de verschillende sectoren.³⁵

Zoals gezegd vormt de rechter zich op basis van de stellingen van in beginsel beide partijen een voorlopig oordeel (art. 71 lid 3 Rv).

De verwijzing (of het juist achterwege blijven) is bindend (art. 71 lid 5): binnen de rechtbank is de ene kamer niet hoger dan de andere en voorkomen moet worden dat een jojo-effect ontstaat, waarbij de Hoge Raad het beslissende woord moet spreken. Zo wordt ook al dan niet moedwillige vertraging voorkomen.

Maar de rechter moet zich een oordeel vormen aan de hand van de omstandigheden van het geval zoals die door beide partijen worden geschetst. In sommige procedures heeft eiser/verzoeker een fantastisch verhaal, maar blijkt de zaak na het antwoord c.q. verweer van gedaagde/verweerder heel anders te liggen. Dat betekent dat de rechter zich pas een oordeel kan vormen na de conclusie van antwoord c.q. het verweerschrift of een incidentele conclusie. Omdat de Hoge Raad verrassingsbeslissingen verbiedt zal zeker als partijen zich niet bewust zijn geweest van de vraag welke sector bevoegd is en de rechter ambtshalve wil verwijzen, zo mogelijk een comparitie moeten worden bevolen en anders dienen partijen schriftelijk op de hoogte te worden gesteld van de voorgenomen beslissing met het verzoek om binnen veertien dagen hun opinie te geven. Datzelfde geldt ook als op grond van de stellingen van gedaagde of verweerder verwijzing in de

---

34 Vgl. Rb. Utrecht 11 maart 2009, *WR* 2009, 69 (*Generali/St. Zwembad Driebergen-Rijsenburg*). Omdat het element toevertrouwen ontbreekt, is er geen sprake van bewaarneming. Aan de essentialia van huur is voldaan nu vaststaat dat het zwembadkluisje tegen een tegenprestatie van € 0,20 in gebruik is verstrekt. Noch de duur van de overeenkomst noch de vraag of een bezoeker steeds een vast kluisje gebruikt, is relevant voor de kwalificatie van huur.

35 Vgl. Tj. Zuidema en J. Mertens, 'Integratie kantonsector en civiele sector volgens Dordts model', *TvPP* 2009, p. 31-32; F.W. Pieters en K.G.F. van der Kraats, 'Kanton en civiel; een bestendig verbond voor de toekomst', *Trema* 2010, p. 144-148 alsmede het speciale *TvPP*-nummer 2009/5 'Ruim baan voor de burger'.

rede ligt: eiser/verzoeker moet dan de mogelijkheid hebben zijn stelling nader te onderbouwen.³⁶

Tijdens de procedure vinden nog wel eens eiswijzigingen plaats.

In dit kader is van belang hoe moet worden gehandeld bij tussentijdse vermeerdering van eis bij een geldvordering bij de kamer voor kantonzaken waarbij de vordering alsnog boven de € 25 000 of een vermindering van eis bij de kamer civiel waardoor de geldvordering € 25 000 of lager wordt.

Uit de art. 71 en 95 Rv volgt dat als door eisvermindering de zaak tot de competentie van de kamer voor kantonzaken gaat behoren, zo nodig ambtshalve verwijzing door de kamer civiel naar de kamer kanton behoort te geschieden. Uit dezelfde bepaling volgt ook dat een tussentijdse vermeerdering van eis waardoor de geldvordering boven de € 25 000 uitkomt tot ambtshalve verwijzing naar de kamer civiel moet leiden. Hetzelfde geldt als de eiswijziging betrekking heeft op de rechtsverhouding huur/buikleen of arbeidsovereenkomst/opdracht.

Hoe nu te oordelen als gedaagde verstek heeft laten gaan? Volgens art. 129 Rv is een eisvermindering steeds mogelijk. Het lijkt erop dat gedaagde niet in zijn belang wordt geschaad als de zaak wordt verwezen door de kamer civiel naar de kamer kanton. Echter, gedaagde is mogelijk niet in rechte verschenen in verband met de kosten die zijn verbonden aan het inschakelen van een advocaat. Het betekent dat naar onze mening een tussenvonnis moet worden gewezen en gedaagde alsnog de gelegenheid moet krijgen om in rechte te verschijnen. Gaat het om een vermeerdering van eis of een verandering van eis dan geldt art. 130 lid 3 Rv en is die verandering of vermeerdering uitgesloten, tenzij de wederpartij daarvan bij exploit op de hoogte is gebracht en vervolgens niet alsnog in rechte verschijnt.

Wat nu als verwijzing plaats moet vinden? Kan dezelfde rechter de zaak aan zich houden (een rechter is niet exclusief benoemd in één kamer) of moet een andere rechter van de 'goede' kamer de zaak overnemen? Dat hangt van de omstandigheden van het geval af.

Allereerst hangt het af van het moment waarop de verwijzing plaatsvindt c.q. moet plaatsvinden: is de zaak al inhoudelijk behandeld of niet. Als nog geen inhoudelijke handeling heeft plaatsgevonden ligt verwijzing voor de hand.³⁷ Maar als ter gelegenheid van een comparitie verwijzing aan de orde komt, is er waarschijnlijk meer te zeggen voor het feit dat de rechter die de zaak al inhoudelijk heeft voorbereid deze aan zich houdt.

Verder is van belang of de zaak kan worden afgedaan of niet. Als de zaak direct zou kunnen worden afgedaan, ligt verwijzing niet voor de hand, maar

³⁶ Vgl. Van Mierlo/Bart, p. 228.

³⁷ Vgl. de hiervoor genoemde uitspraak Rb. Utrecht 11 maart 2009, WR 2009, 69 (Generali/St. Zwembad Driebergen-Rijsenburg): het verzoek van partijen om niet te verwijzen naar de sector kanton werd afgewezen omdat de rechter dit ambtshalve moet doen.

als het een complexe materie betreft met talloze getuigenverhoren enz. in het verschieft weer wel. Ook speelt een rol of het een principiële zaak betreft of niet. Denk aan de Legioleasezaken.³⁸ Waarschijnlijk zouden de kantonrechters destijds weinig gelukkig zijn geweest met een beslissing vanuit de sector civiel die haaks op hun beleid zou staan. Uiteraard is ook van belang of partijen al dan niet instemmen.

Tot slot kan de vraag worden opgeworpen hoe een kantonrechter dient te handelen bij wie een geldvordering van € 25 005 aanhangig wordt gemaakt. Moet die wijzen op de mogelijkheid van eisvermindering? Als de vordering namelijk € 5 lager zou zijn, zou de kamer kanton bevoegd zijn en dat betekent geen verplichte procesvertegenwoordiging door een advocaat en veel lagere kosten. Blijkens de parlementaire geschiedenis luidt het antwoord bevestigend.³⁹

3.5 Relatieve competentie in dagvaardingszaken

De vraag naar de relatieve competentie gaat over de kwestie welke rechter geografisch gezien bevoegd is.⁴⁰ is dat de rechter te Almelo, Amsterdam of Assen dan wel een andere plaats in Nederland. Het antwoord op de vraag welke rechter ter plaatse bevoegdheid is in dagvaardingszaken, kan allereerst in art. 99 Rv worden gevonden. Daar wordt – in navolging van art. 126 lid 1 en 2 oud Rv – als hoofdregel gegeven dat, tenzij de wet anders bepaalt, de rechter van de woonplaats (in de zin van art. 1:10 BW) van de gedaagde bevoegd is (lid 1) en anders de rechter van zijn werkelijk verblijf (lid 2). Bedoeld is de rechter van het arrondissement waarin de woonplaats is gelegen. Almelo maakt deel uit van de Rechtbank Overijssel en Assen van de Rechtbank Noord-Nederland. De rechtbanken kennen zogeheten Zaaksverdelingsreglementen⁴¹ waarin is aangegeven op welke locatie bepaalde zittingen plaatsvinden. Zo kent het arrondissement Overijssel drie zittingsplaatsen, maar worden de meeste zaken slechts in Almelo en Zwolle behandeld. In Enschede worden bijvoorbeeld wel arbeids-, consumenten- en huurzaken, maar geen faillissementen en schuldsaneringszaken behandeld. Een voorbeeld ter toelichting. U wilt een civiele dagvaarding aanbren- gen inzake een huurschuld. De woonplaats van de gedaagde is Raalte. U

38 In deze werd veelal aangenomen dat er sprake was van huurkoop, waardoor de sector kanton bevoegd was van de zaak kennis te nemen. Een ander punt van geschil betrof de vraag of de echtgeno(o)t(e) al dan niet de overeenkomst had moeten medeondertekenen. Vgl. het bijzondere nummer van *NJF* 14 augustus 2004, nr. 400-446.

39 Vgl. Van Mierlo/Bart, p. 648.

40 H.J. Snijders e.a., *Nederlands burgerlijk procesrecht*, vijfde druk, Deventer: Kluwer 2011, nr. 86, p. 115/116. Zie ook *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 262-275.

41 Het betreft een reglement op grond van art. 21 RO.

wilt uw zaak aanbrengen bij de bevoegde rechter. Dat is de kantonrechter in Overijssel. In het zaaksverdelingsschema leest u dat een huurzaak uit Raalte valt onder zittingsplaats Zwolle. U dagvaardt de gedaagde partij dus om te verschijnen voor de kantonrechter van de rechtbank Overijssel, zitting houdend in Zwolle. U stuurt de poststukken naar het in het zaaksverdelingsschema vermelde postadres (Zwolle).

Het verblijf hoeft hier niet die duurzaamheid te hebben die art. 2 Rv eist om te voorkomen dat bijvoorbeeld een transitpassagier op Schiphol een dagvaarding zou krijgen uitgereikt om in Nederland voor de rechter te verschijnen. Als art. 99 lid 2 Rv aan de orde komt, is al vastgesteld dat de Nederlandse rechter bevoegd is en is het nog slechts de vraag in welke plaats in Nederland de procedure dient te worden gevoerd. Waar art. 126 lid 3 oud Rv als vervolgstap gaf, dat bij gebreke van een bekende woon- of verblijfplaats in Nederland de rechter van de woonplaats van eiser bevoegd was, is dat artikellid bewust niet overgenomen.⁴²

Hierna formuleert de wetgever regels waarbij de rechter in het bedoelde geval 'mede' en soms zelfs uitsluitend bevoegd is. Door deze opzet wordt een alternatieve bevoegdheid gevestigd naast die van art. 99 Rv met als gevolg dat de eiser soms een keuze heeft.⁴³ Het betreft achtereenvolgens arbeidszaken, art. 100 Rv: extra mogelijkheid in de vorm van de rechter van de plaats waar de arbeid gewoonlijk wordt of laatstelijk gewoonlijk werd verricht, consumentengeschillen, art. 101 Rv: bevoegd is tevens de rechter van de woonplaats of, bij gebreke daarvan, van het werkelijke verblijf van de consument, vorderingen uit onrechtmatige daad, art. 102 Rv: mede bevoegd is de rechter van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan,⁴⁴ zaken betreffende onroerende zaken, art. 103 Rv: deze bepaling verklaart allereerst de rechter in wiens rechtsgebied de zaak of het grootste gedeelte daarvan is gelegen mede bevoegd maar vestigt vervolgens een exclusieve bevoegdheid van deze rechter in zaken betreffende huur van woonruimte of van huur van bedrijfsruimte in de zin van art. 7:290 BW,⁴⁵ procedures betreffende nalatenschappen, art. 104 Rv: extra mogelijkheid in de vorm van de rechter van de laatste woonplaats van de overledene,

42 Volgens de wetgever ging het om een schrapping van een internationaal als exorbitant beschouwde bepaling. Zie *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 263.

43 Zie ook *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 264.

44 In dit kader is aansluiting gezocht bij art. 5 sub 3 EEX-vo. Zie *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 265. Op grond van Rb. Arnhem 10 maart 2004, NJF 2004, 486 wordt duidelijk dat bij de toepassing van art. 102 Rv niet de eis kan worden gesteld dat er een bijzonder nauw verband bestaat tussen de onrechtmatige daad en de rechtbank waar de vordering aanhangig wordt gemaakt.

45 Zie ook P.A. Stein/A.S. Rueb, *Compendium Burgerlijk procesrecht*, negentiende druk, Deventer: Kluwer 2013, p. 74, A.I.M. van Mierlo/J.H. van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg*, tweede druk, Deventer: Kluwer 2011, p. 43; W. Hugenholtz/W.H. Heemskerck, *Hoofdlijnen*

procedures betreffende de geldigheid/nietigheid/ontbinding van vennootschappen of rechtspersonen alsmede hun besluiten of die van hun organen dan wel de rechten en verplichtingen van hun leden of vennoten als zodanig, art. 105 Rv: mede bevoegd is de rechter van de woonplaats of de plaats van vestiging van de rechtspersoon of de vennootschap, en tot slot, zaken betreffende faillissement, surseance van betaling of schuldsanering natuurlijke personen, art. 106 Rv: tevens bevoegd is de rechtbank waaruit de rechter-commissaris is benoemd of, indien in geval van surseance van betaling geen rechter-commissaris is benoemd, de rechtbank die over het verzoek tot het verlenen van de surseance van betaling heeft geoordeeld.

Voor het geval er meer gedaagden bij de procedure zijn betrokken en de rechter bevoegd is ten opzichte van één van hen, wordt die bevoegdheid uitgebreid tot de overige gedaagden, mits tussen de vorderingen tegen de verschillende gedaagden een zodanige samenhang bestaat, dat redenen van doelmatigheid een gezamenlijke behandeling rechtvaardigen (art. 107 Rv).⁴⁶ Indien de genoemde samenhang ontbreekt, kan de rechter het geding eventueel splitsen⁴⁷ en dit voor zover hij daarin onbevoegd is, verwijzen naar een relatief bevoegde rechter (art. 110 lid 2 Rv).⁴⁸

Bij de internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter is de mogelijkheid van art. 8 Rv aan de orde gekomen om voor de Nederlandse rechter te kiezen door middel van een forumkeuzebeding. Een dergelijke keuze bestaat ook voor een bepaalde rechter in Nederland, maar binnen zekere door art. 108 Rv te trekken grenzen. Die grenzen worden met name getrokken om te voorkomen dat de zwakkere partij wordt afgehouden van de 'normaal' relatief bevoegde rechter: vaak die van zijn woonplaats.

Art. 108 lid 1 Rv, de hoofdregel, luidt als volgt: 'Hebben partijen bij overeenkomst een rechter aangewezen voor de kennisneming van geschillen die zijn ontstaan of zullen ontstaan naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking die tot hun vrije bepaling staat, dan is die rechter bij uitsluiting bevoegd van de zaak kennis te nemen, voorzover niet uit de overeenkomst anders voortvloeit.' Aldus wordt de kwestie in hoeverre een rechter die volgens de regels van de relatieve bevoegdheid niet bevoegd is zich ook daadwerkelijk onbevoegd moet verklaren, uitsluitend beheerst

---

→ *van het Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, drieëntwintigste druk, Dordrecht: Convoy Uitgevers 2012, nr. 40 op p. 45 en H.J. Snijders e.a., *Het Nederlands burgerlijk procesrecht*, vijfde druk, Deventer: Kluwer 2011, nr. 363, p. 404/405. Door de VVD-Tweede Kamerfractie is de vraag gesteld waarom art. 103 Rv niet in alle gevallen de rechter van de plaats van de onroerende zaak exclusief bevoegd verklaart. De minister heeft hier op geantwoord dat hij het wenselijk acht in niet-huurgevallen beide bevoegdheden te handhaven. Men kan daarbij bijvoorbeeld denken aan een geschil over de eigendom van een onroerende zaak. Zie *Kamerstukken II* 2003/04, 28 863, nr. 5, p. 5.

⁴⁶ Zie ook art. 6 sub 1 EEX-vo.

⁴⁷ Zie HR 27 oktober 1978, NJ 1980, 102.

⁴⁸ Zie W. Hugenholtz/W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van het Nederlands Burgerlijk Procesrecht*, drieëntwintigste druk, Dordrecht: Convoy Uitgevers 2012, nr. 40 op p. 45/46.

door het bepaalde in art. 110 Rv. Verder wordt duidelijk dat een forumkeuzebeding in beginsel leidt tot onbevoegdheid van de rechter die zonder een dergelijk beding bevoegd zou zijn geweest. Uit het ('voorzover niet uit de overeenkomst anders voortvloeit') blijkt dat een forumkeuze ook aanvullende werking kan hebben: zowel de 'normaal' bevoegde rechter als de rechter op grond van de forumkeuze zijn dan bevoegd.

Art. 110 lid 1 Rv luidt thans 'Het verweer dat de rechter niet relatief bevoegd is, wordt op straffe van verval van het recht daartoe gevoerd vóór alle weren ten gronde. In zaken waarin de vordering ten hoogste € 25 000 beloopt, zaken betreffende een individuele arbeidsovereenkomst en zaken als bedoeld in *artikel 101 en 103, tweede zin*, beoordeelt de rechter ook zonder daartoe strekkend verweer of hij relatief bevoegd is.' De slotzin is toegevoegd. Deze aanpassing was voor wat betreft de consumentenovereenkomst zelfs noodzakelijk geworden gezien de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap.⁴⁹ Het Hof overwoog in de uitspraak *Cofidis/Fredout* in 2002 immers dat nationale procesrechtelijke bepalingen niet aan het realiseren van de doelstelling van de EG-richtlijn oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, te weten bescherming van de consument, in de weg mogen staan. Het tot oktober 2005 geldende vereiste ex art. 110 lid 1 oud Rv dat de gedaagde zich altijd zelf voor alle weren op de relatieve onbevoegdheid van de rechter moest beroepen kon als een belemmering worden gezien om de ambtshalve toetsing door de rechter van forumkeuzebedingen ter bescherming van de consument te effectueren.⁵⁰

Een interessante vraag is of de rechter in geval van relatieve onbevoegdheid steeds moet verwijzen, ook tegen de wens van partijen in. Dat is niet de bedoeling van de wetgever. Dat blijkt uit de volgende woorden van de wetgever: 'Uiteraard kunnen partijen de aangezochte rechter altijd bevoegd maken door een daartoe strekkende overeenkomst, eventueel mondeling gesloten ter zitting (artikel 108, lid 2, onder a).'⁵¹

49 Gewezen dient te worden op Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, zoals uitgelegd door HvJ EG 27 juni 2000, NJ 2000, 730 (*Océano*), 21 november 2002, NJ 2003, 703 (*Cofidis/Fredout*), 26 oktober 2006, NJ 2007, 201 (*Mostaza Claro*) en 4 juni 2009, case C-243/08 (*Pannon*).

50 Blijkens HvJ EU 21 februari 2013, LjN BZ5271 (*Banif Plus Bank Zrt/Csaba Csipai en Viktória Csipai*) en HvJ EU 30 mei 2013, ECLI:NL:XX:2013:CA2493, NJ 2013, 497 (*Asbeek Brusse en De Man Garabito*) moet de rechter ambtshalve toetsen of sprake is van een onredelijk bezwarend beding en als dat het geval is, het beding vernietigen. Zie ook HR 13 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:691: het vorenstaande brengt voor het Nederlandse recht mee dat de appelrechter is gehouden ambtshalve na te gaan of een beding uit het oogpunt van de in Richtlijn 93/13 gegeven criteria oneerlijk is, ook indien hij daarbij buiten het door de grieven ontsloten gebied moet treden. Zie meer in het algemeen: A.G.F. Ancery, *Ambtshalve toepassing van EU-recht* (diss. Groningen, serie Burgerlijk Proces & Praktijk XIV), Deventer: Kluwer 2012; A.S. Hartkamp, 'De verplichting tot ambtshalve toepassing van Europees recht door de Nederlandse rechter', *Trema* 2010, p. 136-143 en L.R. van Heijningen e.a., *Doorwerking van Europees recht in het nationaal procesrecht* (NVvP, nr. 29), Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2013.

51 *Kamerstukken II* 2002/03, 28 863, nr. 3 p. 7, ad H fine.

In het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering vindt men op een aantal plaatsen het 'voor alle weren'-vereiste. Zo blijft art. 110 lid 1 Rv nog altijd van de gedaagde eisen dat, ingeval er geen sprake is van een ambtshalve toetsing door de rechter (dat wil zeggen in zaken die niet genoemd zijn in art. 110 lid 1 Rv⁵²), deze de relatieve onbevoegdheid van de rechter 'voor alle weren' in de conclusie van antwoord dient op te nemen. Hetzelfde vereiste ziet men ook in art. 1022 bij een beroep op de onbevoegdheid van de rechter in verband met het bestaan van een overeenkomst tot arbitrage. Het 'voor alle weren'-vereiste moet ruim worden geïnterpreteerd. In 1994 heeft de Hoge Raad in het arrest *Edelsyndicaat/Van Hout*⁵³ duidelijk gemaakt dat het vereiste niet letterlijk moet worden opgevat.⁵⁴ De Hoge Raad overwoog ten aanzien van het 'voor alle weren'-vereiste ex art. 1022 Rv: 'Deze strekking dwingt er geenszins toe het beroep op onbevoegdheid van de rechter in verband met een arbitraal beding ter zijde te stellen op de enkele grond dat de gedaagde in zijn conclusie van antwoord eerst de ingestelde vordering ten gronde heeft bestreden en pas in het slot van deze conclusie de onbevoegdheid van de rechter op grond van het bepaalde in art. 1022 Rv lid 1 heeft ingeroepen. Voldoende maar tevens noodzakelijk is dat de gedaagde die onbevoegdheid inroept in de eerste namens of door hem genomen schriftelijke conclusie, of zo hij op de voet van art. 105 (oud Rv, AE/AWJ) mondeling ter terechtzitting antwoordt, bij dat mondelinge antwoord.'⁵⁵ Aangenomen wordt dat de regel van de Hoge Raad ook voor andere excepties van onbevoegdheid, zoals de relatieve onbevoegdheid ex art. 110 lid 1 Rv, geldt.⁵⁶ Het betekent dat in het eerste processtuk een beroep op de onbevoegdheid moet worden gedaan. Overigens gebeurt dit in de praktijk in de regel ook in die zin dat veelal uitsluitend een beroep op de onbevoegdheid wordt gedaan en (nog) niet inhoudelijk op de stellingen van de wederpartij wordt ingegaan. Als de rechter het beroep honoreert dient voortgeprocedeerd te worden voor een andere instantie met mogelijk andere processuele regels.

52 In hoger beroep zijn de regels van relatieve competentie van openbare orde, zie HR 27 januari 1984, *NJ* 1984, 399, met als gevolg dat het hof altijd ambtshalve zijn relatieve bevoegdheid moet toetsen en bij schending van die regels zich in beginsel ambtshalve onbevoegd dient te verklaren.

53 HR 29 april 1994, *NJ* 1994, 488. Zie in gelijke zin Rb. Rotterdam 27 juni 2007, *LJN* BA9923 en Rb. 's-Hertogenbosch 20 juli 2005, *NJF* 2005, 335.

54 Zie ook over deze kwestie M.L. Hendrikse, *Wedekind-bundel* (Bundel Aan Wil Besteed), Deventer: Kluwer 2003, p. 385.

55 Een en ander brengt mee dat ingeval in een procedure de gedaagde bijvoorbeeld eerst een incidentele conclusie tot vrijwaring heeft genomen en hij in dat processtuk geen beroep doet op de onbevoegdheid van de rechter de gedaagde niet meer de mogelijkheid heeft een beroep te doen op deze onbevoegdheid in een latere, andere incidentele conclusie of in de conclusie van antwoord in de hoofdzaak. Zie Rb. 's-Hertogenbosch 20 juli 2005, *NJF* 2005, 335.

56 Zie H.J. Snijders e.a., *Het Nederlands burgerlijk procesrecht*, vijfde druk, Deventer: Kluwer 2011, nr. 185 op p. 216.

De kwestie van de relatief onbevoegde rechter ligt anders als binnen het arrondissement de verkeerde kantonrechter is benaderd. Bijvoorbeeld het geval dat gedagvaard is voor de kantonrechter in de hoofdplaats van het arrondissement, bijvoorbeeld Rotterdam, terwijl uitsluitend bevoegd zou zijn de kantonrechter in Dordrecht. In een dergelijk geval is de zaak aanhangig maar wordt verwezen naar de bevoegde zittingsplaats.

De kans is aanwezig dat op de dag of het tijdstip waarop gedagvaard is, geen zittingen gehouden worden. Er is in dat geval derhalve gedagvaard tegen een niet-bestaande rechtsdag. In dat geval kan het exploit van dagvaarding worden hersteld door het uitbrengen van een herstelexploit binnen veertien dagen. Aldus heeft de kantonrechter op arrondissementaal niveau een grotere sturingsmogelijkheid dan daarbuiten: binnen het arrondissement kan hij de regels van 'relatieve competentie' altijd ambtshalve toepassen, daarbuiten alleen voor zover er sprake is van een van de uitzonderingsgevallen zoals genoemd in art. 110 lid 1 Rv. Een en ander lijdt uiteraard uitzondering indien gedaagde verschijnt en geen bezwaar heeft tegen behandeling van zijn zaak in de 'verkeerde plaats'. In dat geval moet worden aangenomen dat sprake is van een forumkeuze, zoals bedoeld in art. 108 lid 1 Rv.

Tot slot houdt art. 109 Rv als sluitstuk voor de relatief bevoegde rechter in dat als de daaraan voorafgaande art. 99-108 Rv geen bevoegde rechter aanwijzen, de rechter van de woonplaats van de eiser dan wel, indien er meer eisers zijn, elk van de eisers of, bij gebreke daarvan, de rechter te 's-Gravenhage, bevoegd is. De eerste mogelijkheid is geen nieuw 'forum actoris': de bepaling scheidt immers geen rechtsmacht; rechtsmacht moet al op andere gronden aanwezig zijn.⁵⁷ Het gaat hier om een praktische regeling waarvoor onder meer de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak zich sterk heeft gemaakt.⁵⁸ Indien een eiser woonplaats heeft in Nederland en er rechtsmacht is op grond van art. 6 sub a jo. 6a sub a Rv (denk aan het geval dat een Nederlandse koper van roerende zaken die in Nederland zijn geleverd een zaak wegens wanprestatie wil beginnen tegen de verkoper uit de Verenigde Staten), heeft het geen zin om deze eiser te dwingen de zaak in 's-Gravenhage aanhangig te maken indien de eiser bijvoorbeeld in Maastricht woont.

3.6 Relatieve bevoegdheid in verzoekschriftprocedures

Hierboven kwam al de internationale rechtsmacht (vgl. art. 3-5 Rv), de absolute bevoegdheid (vgl. art. 42 Wet RO) en de sectorale competentie in verzoekschriftprocedures aan de orde. In deze paragraaf zal in het kort de

⁵⁷ *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 273.

⁵⁸ *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 273.

relatieve bevoegdheid van de rechter in het kader van de verzoekschrift-procedure aan de orde komen.⁵⁹ Er is uitdrukkelijk gekozen voor een zeer summiere bespreking, omdat deze kwestie uitgebreid zal worden besproken in hoofdstuk 13, waar de verzoekschriftprocedure in het geheel aan de orde komt. Toch hebben wij omwille van de volledigheid gemeend dat onderhavig onderwerp ook in dit hoofdstuk kort dient te worden aangestipt.

Voor de relatieve bevoegdheid van de rechter geldt het in art. 262 Rv geformuleerde uitgangspunt dat bevoegd is ofwel (a) de rechter van de woonplaats van hetzij de verzoeker of een van de verzoekers, hetzij een van de in het verzoekschrift genoemde belanghebbenden⁶⁰ dan wel, als zodanige woonplaats in Nederland niet bekend is, de rechter van het werkelijk verblijf van een van hen, dan wel (b) indien het verzoek betrekking heeft op een bij dagvaarding ingeleid of in te leiden geding, de rechter die bevoegd is van dat geding kennis te nemen, tenzij het verzoek niet behoort tot diens absolute bevoegdheid.

Dat hoofdregel is, dat bevoegd is de rechter van de woon- of verblijfplaats van verzoeker, laat zich eruit verklaren dat in verzoekschriftprocedures maar in beperkte mate een wederpartij aanwezig is en soms zelfs geen andere belanghebbenden vallen aan te wijzen. Het klassieke voorbeeld is de voornaamswijziging ex art. 1:4 BW.

Naast deze hoofdregel vinden we in de art. 263-268 Rv voor de daar genoemde gevallen bijzondere regels. Zo is blijkens art. 263 Rv in zaken die uitsluitend betreffen de aanvulling van de registers van de burgerlijke stand of de inschrijving, doorhaling of wijziging van daarin in te schrijven of ingeschreven akten, bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied de akte is of moet worden ingeschreven, terwijl art. 268 Rv bepaalt dat in zaken betreffende nalatenschappen mede bevoegd is de rechter van de laatste woonplaats van de overledene. Aandacht verdient verder art. 264 Rv: 'In zaken betreffende huur van gebouwde onroerende zaken of een gedeelte daarvan is uitsluitend bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied het gehuurde of het grootste gedeelte daarvan is gelegen.' Deze bepaling loopt niet synchroon met de hoofdregel van art. 103 Rv voor de dagvaardings-procedure. In laatstgenoemde bepaling is een aanvullende bevoegdheid neergelegd, tenzij het huur van woonruimte of van art. 290- bedrijfsruimte betreft, in welk geval er wel een exclusieve bevoegdheid bestaat.

Ook voor de relatieve bevoegdheid van de rechter in verzoekschriftzaken is in een sluitstuk voorzien: de rechter te 's-Gravenhage is bevoegd als de art. 263 e.v. Rv geen bevoegde rechter opleveren, art. 269 Rv.

Art. 270 lid 1 Rv bepaalt dat de rechter zo nodig ambtshalve zijn relatieve bevoegdheid toetst en in geval van onbevoegdheid de zaak in de stand

⁵⁹ Zie *Parl. Gesch. Wetboek van Burg. Rv*, Deventer: Kluwer 2002, p. 435-440.

⁶⁰ Wie als belanghebbende valt aan te merken wordt per geval door de rechter beslist. Vgl. art. 279 lid 1 en art. 798 Rv.

waarin deze zich bevindt naar de wel bevoegde rechter verwijst, behoudens het geval dat verzoeker en de opgeroepen belanghebbenden hebben aangegeven dat zij geen verwijzing wensen.⁶¹ Het is dus niet van belang of een of meer belanghebbenden niet in de procedure zijn verschenen. Volgens de wetgever is gebleken dat ook als alle belanghebbenden zijn verschenen, ambtshalve toetsing wenselijk kan zijn.⁶²

In scheidingszaken geldt evenwel blijkens lid 2 dat enkel op betwisting – en dus niet ambtshalve – de relatieve competentie wordt getoetst en verwijzing plaatsvindt. De achtergrond van deze regel is dat partijen er soms welbewust de voorkeur aan geven de echtscheidingsprocedure te voeren in een arrondissement waar zij niet woonachtig zijn.

Tegen een beslissing waarbij een betwisting van bevoegdheid wordt verworpen of de zaak naar een andere rechter wordt verwezen staat in beginsel op grond van lid 3 geen hogere voorziening open.

---

61 Met de wijziging wordt beoogd de ambtshalve toetsing van de relatieve bevoegdheid in verzoekschriftzaken voorop te stellen. Zie *Kamerstukken II 2002/03*, 28 863, nr. 3, p. 9 (MvT). De CDA-fractie merkt in het Verslag naar aanleiding van het per 1 mei 2003 ingediende wetsvoorstel terecht op waarom in dat licht niet gekozen is voor een meer actieve formulering waarbij tot uitdrukking komt dat de rechter altijd ambtshalve toetst in plaats van het meer vrijblijvende ‘zo nodig’. Zie *Kamerstukken II 2002/03*, 28 863, nr. 4, p. 5. De minister blijft evenwel van mening dat de zinsnede ‘zonodig ambtshalve’ voldoende duidelijk maakt dat de rechter steeds ambtshalve zijn bevoegdheid zal moeten toetsen als geen van de belanghebbenden zich op diens onbevoegdheid heeft beroepen en de bevoegdheid van de rechter niet al op een andere wijze vaststaat. Zie *Kamerstukken II 2002/03*, 28 862, nr. 5, p. 9.

62 *Kamerstukken II 2002/03*, 28 863, nr. 3, p. 9 (MvT).